

De Groene Rekenkamer heeft het verzoek gekregen van de fractie 'Burgerbelang Zutphen Warnsveld' om eens kritisch het gemeentelijk beleidsplan Zutphen Energieneutraal 2047 te bekijken. Hieronder volgt deze reactie. Gegeven de korte termijn moest veel nog onbesproken blijven.

Zutphen energieneutraal – een onzalig plan

De Gemeente Zutphen heeft de ambitie om in 2047 'energieneutraal' te zijn en probeert via een dikke nota daarvoor nu het beleid op gang te krijgen. Onder 'Energieneutraal' verstaat de gemeente volgens de nota:

In een energieneutrale gemeente Zutphen is het energieverbruik (in Joule) in gemeentelijke gebouwen, openbare verlichting, rioolpompen en gemalen, woningen en utiliteit, bedrijven, de agrarische sector en het verkeer en vervoer zo laag mogelijk en wordt het restant duurzaam opgewekt, waarbij opwekking zo veel mogelijk binnen de gemeentegrenzen plaats vindt. Dit betekent dat CO₂-compensatie door bomen aanplant of opslag van CO₂ niet aan de orde is.

Dit is de centrale tekst van de gemeentelijke nota en het is een gedrocht, want:

1. De frasering "in Joule" suggereert dat Zutphen hard met energieberekeningen aan de slag gaat, maar dat valt tegen. Wie zoekt naar een zin als 'Zutphen gebruikt in 2010 X Petajoule en dat moet in 2047 Y Petajoule zijn, vindt uiteindelijk helemaal achterin een grafiekje dat daar mogelijk een antwoord op geeft, maar we hebben de indruk dat Zutphen deze cijfers niet al te prominent wil maken. Het hele voorstel is namelijk nogal extreem en slapende honden moet je niet wakker maken.
2. Waarom wordt gekozen voor de uitgebreide frasering 'in gemeentelijke gebouwen...vervoer' . Bedoelt men nu *heel* Zutphen of zijn bepaalde sectoren uitgezonderd?. Zoals we verderop zullen lezen heeft 'energieneutraal' echter betrekking op *alle* energie die binnen de gemeentegrenzen wordt gebruikt. Tout Zutphen dus. Waarom zegt men dat niet hardop?.
3. 'Zo laag mogelijk' Dit is zo vaag, dat moet wel een succes worden. Maar voor een modern transparant bestuur dat afgerekend wenst te worden op zijn beloftes is dit uiteraard een scheet in een netje. Idem dito met 'zo veel mogelijk'.
4. Verwarrend is ook de frasering over 'restant'. Welk restant? Men bedoelt, zo blijkt na enig zoeken daarmee het *totale* energiegebruik van Zutphen na deze omvangrijke energiebesparingsoperatie. Want de bedoeling is dat Zutphen in 2047 op energiegebied *geheel* zelfvoorzienend is. Waarom zegt men dat niet met zoveel woorden?
5. De zin over bosaanplant lijkt wellicht een ontlasting te betekenen – in de zin van 'dat hoeven we dus niet te doen' - maar betekent een extra verzwaring van het straffe regiem dat de Zutphenaren wacht. Zowel bosaanplant als CO₂-opslag zijn namelijk ontsnappings mechanismen: wie bomen plant hoeft minder energie te besparen.

Het onderzoeksbureau dat de gemeente inhuurde (BuildDesk Benelux) hanteert een veel concretere definitie voor 'energieneutraal' (nota bene in dezelfde nota):

Een energieneutrale gemeente houdt zich niet bezig met het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen, maar richt zich op een nieuwe, duurzame energievoorziening. Alle energie die binnen de gemeentegrenzen wordt gebruikt, moet duurzaam binnen de gemeentegrenzen worden opgewekt. Er mag nog fossiele brandstof zoals aardgas gebruikt worden, mits een zelfde hoeveelheid duurzame energie dit compenseert. **Als Zutphen in 2020 of 2030 3 PJ per jaar aan energie gebruikt, zal er dus 3 PJ aan duurzame energie binnen de gemeentegrens opgewekt moeten worden.** Dit betekent dat een gemeente niet kan terugvallen op compensatiemaatregelen als

De Groene Rekenkamer – eerlijk over het milieu

www.groenerekenkamer.nl - www.klimatosoof.nl

Postbus 60 – 4420 AC Kapelle

Tel. 0113-330030 - redactie@groenerekenkamer.nl

Bank: 101059779 Groene Rekenkamer, Lelystad

KvK nr: 27312917

klimatebossen en CO₂-afvang en CO₂-opslag om de doelstelling te halen. Door zich expliciet met de energievoorziening bezig te houden, wordt ook impliciet aandacht besteedt aan CO₂-reductie en duurzame energieproductie. Over een jaar bezien moet de hoeveelheid duurzaam opgewekte energie even groot zijn als de gebruikte hoeveelheid energie. Dit betekent niet dat er helemaal geen fossiele energie gebruikt mag worden. Het zou kunnen dat er een overschot voor een bepaalde energiebron is en een tekort van een andere. Als tekort en overschot gelijk is, is er toch sprake van energieneutraliteit.

De bedoeling is dus expliciet dat Zutphen geheel zelfvoorzienend wordt. Wij zijn ons bewust van de romantische connotaties die zo iets heeft, maar een gemeente wordt niet geacht daarvoor al te gevoelig te zijn. Het energiebeleid is landelijk geregeld en wij weten niet beter of iedere Nederlander kan vrijelijk beschikken over de energie die hij of zij nodig heeft. Waarom zou zulks op het grondgebied van Zutphen geheel geherdefinieerd moeten worden? Hierover zijn we in de nota niets tegengekomen, en daarom is het plan moeilijk te onderscheiden van een voorstel van B en W van Zutphen om een eigen leger te beginnen of een eigen ruimtevaartbeleid.

Volgens het achterin verstoken grafiekje verbruikte Zutphen in 2005 5,5 Petajoule energie. Het is onduidelijk hoe men daartoe is gekomen. Er schijnt een 'zelfscan' te zijn gedaan, maar die was niet aanwezig in ons exemplaar van de nota. Ik zelf heb een eigen berekening gemaakt door het totale Nederlandse energieverbruik (3235 Petajoule¹) te delen door 16 miljoen en dat dan weer te vermenigvuldigen met de 47000 inwoners die Zutphen telt. Dan kom ik op 9,5 Petajoule. De tijd ontbreekt om dit verschil verder uit te pluizen.

Volgens BuildDesk wordt Zutphen sowieso in de volgende eeuw energieneutraal als gevolg van Rijksbeleid en autonome ontwikkelingen. Dat is niet geloofwaardig – wereldwijd neemt de support voor zon- en windenergie fors af - maar de reden waarom deze energieneutraliteit reeds een halve eeuw eerder moet worden bereikt wordt niet gegeven. BuildDesk biedt de gemeente een aantal scenario's om energieneutraliteit te bereiken in 2020, in 2028 of in 2047. De gemeente is zelf blijkbaar geschrokken van de inspanningen die energieneutraliteit in 2020 of in 2028 vergen en heeft gekozen voor een pad richting 2047. In de moderne tijd wordt dit soort keuzes gemotiveerd met bezweringen als 'iets doen voor het nageslacht', en 'de klimaatverandering een halt toeroepen' en 'nu al inspelen op het tekort aan fossiele brandstoffen'. Maar dit zijn zeer algemene kreten, en de vraag dring zich op wat de Zutphenaren hier nu werkelijk beter van worden. Zeker is wel dat het allemaal een boel geld gaat kosten. Dat wil zeggen: *als* het allemaal gerealiseerd gaat worden, want dat lijkt niet echt realistisch. De plannen zijn te dol en mij zijn geen lange termijnplannen van gemeenten bekend die nadat de wethouder er over op de lokale televisie had mogen vertellen nog veel belangstelling kregen. Natuurlijk wordt een aantal zaken opgestart, maar er is ongetwijfeld weer een nieuw megaplan in de maak.

Energiebesparing

Om in 2047 2 Petajoule te gebruiken zal Zutphen een draconisch besparingsprogramma moeten doorvoeren. De plannen laten zich lezen als een typisch verlanglijstje van Rupsje Nooitgenoeg. Er is binnen de Nederlandse overheid een onbedwingbare behoefte om op dit gebied voorop te lopen. Dat klinkt fraai, maar dat betekent vooral: technologieën toepassen waarvan we nog niet weten of ze werkelijk werken. Minister Eurlings is daar op gestuit bij de verkeerstunnel in Roermond, en heeft dan ook hardop geroepen dat er nooit meer nieuwe onbewezen technieken zouden moeten worden gebruikt. In dit verband is het interessant er op te wijzen dat een recent onderzoek in Californië heeft laten zien dat de besparing met spaarlampen 73% tegenvalt. Een onderzoek waarbij twee dorpen of steden waren vergeleken had er voor kunnen zorgen dat men dit had ontdekt *voordat* wereldwijd allerlei overheden dure stimuleringscampagnes opstartten, maar een dergelijk onderzoek is nooit gedaan. Was niet nodig, men *wist* al dat die lampen besparingen zouden opleveren. Helaas, de werkelijkheid heeft lak aan een idealistische agenda.

De geschiedenis herhaalt zich met ledlampen. Van alle kanten gestimuleerd en nu blijkt dat ze 8 keer meer lood kunnen bevatten dan is toegestaan.

¹ <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/industrie-energie/publicaties/artikelen/archief/2004/2004-1420-wm.htm>

Het begrip *energiebesparing* wordt door de meeste mensen geassocieerd met zaken als niet te lang douchen of het licht nodeloos aanlaten, en ook met vragen als: ‘waarom heeft de buurman een zwembad, dat heeft-ie toch helemaal niet nodig?’. Het is een brave padvindingsgedachte die meer gebaseerd is op de overtuiging dat alle mensen zich netjes moeten gedragen (of op afgunst) dan op een serieuze berekening van de hoeveelheid energie die je hoe en waar wilt besparen. Om van 9,5 of van 5,5 Petajoule terug te gaan naar 2 Petajoule helpt het niet om ambtenaren te vragen de fiets te pakken, daarvoor zijn draconische maatregelen nodig. Dit is een gigantische energiebesparingsoperatie. De hele stad zal op de schop gaan en alle Zutphenaren zullen de komende halve eeuw weten: het energiegebruik is het allerallerbelangrijkste waar we ons mee bezig moeten houden. De gemeente lijkt zich dit enigszins te realiseren maar wil toch doorzetten. De gemeente zou kunnen overwegen BuildDesk te vragen om een overzicht van succesvolle besparingsoperaties elders – je wilt per slot van rekening niet experimenteren met je burgers. En de resultaten dan graag in Joules, niet in uitgedeelde folders.

Duurzame energie

Heel veel voorgenomen maatregelen verkeren nog in de onderzoekssfeer, er wordt niet aangegeven wat de mogelijke besparing is van allerlei voorgestelde maatregelen. Er is geen echte target, dus alles blijft vaag en hangen in de sfeer van goede doelen. De halve stad zal worden dichtgeplakt met zonnecellen daarbij gemakshalve vergetend dat deze stroom uit zonnecellen op het ogenblik nog 20 keer duurder is. Kan de gemeente niet wachten tot de prijs op vergelijkbaar niveau zit als andere stroom? Met andermans geld is het leuk experimenteren.

Tot mijn grote verbazing zie ik dat de kleine windmolens ook een rol is toebedeeld. In 1978 heb ik die als toenmalig medewerker van de Vereniging Milieudefensie in Amsterdam nog op het dak van ons kantoor gezet. Toen was al duidelijk dat het met die dingen nooit wat zou worden (behoudens bepaalde situaties op het platteland of op een woonboot). Onze Nederlandse overheid navigeert echter niet op feiten maar op politieke wensen. Ik heb enkele jaren terug een belronde gemaakt langs allerlei gemeentes die ook een kleine windmolen op het dak hadden gezet. De ervaringen waren onveranderlijk miserabel: veel ellende, geen energieopbrengsten. De provincie Zeeland heeft een proefveldje gehad met identieke resultaten. Uit Engeland worden vergelijkbare ervaringen gerapporteerd.

Grotere windmolens produceren wel energie, maar omdat de wind slechts een kwart van de tijd voldoende waait heb je extra centrales nodig om de gaten op te vullen. Dat is één ding als je tenminste zou kunnen concluderen dat die combinatie uiteindelijk minder fossiele brandstof consumeert dan de energievoorziening daarvoor. Dat is helaas niet het geval. De wind is zo onregelmatig dat de gascentrale af en aan moet schakelen, en daardoor hetzelfde energieverbruik gaat vertonen als een auto in een stadsrit: optrekken, remmen, optrekken remmen. Het rendement wordt daardoor fors lager, de consumptie aan brandstof schiet omhoog. De Gasunie heeft verklaard de gaspijpen in Nederland te moeten verbreden als gevolg van de grootschalige invoering van duurzame energie.

Hoe Zutphen de molens die tweemaal zo hoog zullen worden als de Nieuwstadskerktoeren zal inpassen in het IJssellandschap en het historische stadsgezicht valt nog te bezien. Waar zouden de Zutphenaren voor kiezen?

Urgentie

Het is niet moeilijk om hetgeen hieronder staat te onderbouwen met publicaties in wetenschappelijke tijdschriften of gerenommeerde kranten. Het grote probleem is dat mensen met een groene overtuiging simpelweg *weigeren* hier kennis van te nemen. Weigeren hierover te debatteren. Alhoewel door hen graag ‘de wetenschap’ wordt aangehaald blijkt hun kennis van het onderwerp heel slecht te zijn en wordt dat gebrek gecompenseerd door simpelweg het debat te ontvluchten. Om het even welk bericht over een wetenschappelijk onderzoek dat de zekerheid van een stervende planeet of oprakende grondstoffen aantast wordt ogenblikkelijk verworpen als afkomstig van de vijand. Ik zeg dit namens een organisatie met honderden hoogleraren die regelmatig hebben getracht hetzij via de krant, hetzij via een uitnodiging tot debat in dialoog te komen met groenen. Het wordt consequent geweigerd². De mensen van het bureau

² Het schijnt dat de enige uitzondering hierop Diederik Samsom (PvdA) is. In reactie op de Climategate emails temperde hij zijn klimaatverhaal enigszins. Hij lijkt ook de enige uit deze kring die het debat durft aan te gaan. Alle anderen debatteren uitsluitend met mensen waarvan ze vooraf weten dat die eigenlijk medestanders zijn.

BuildDesk behoren waarschijnlijk tot dit slag. Op geen enkele wijze wordt er blijk gegeven van kennis van de recente ontwikkelingen op het gebied van klimaat en energie. In dit verband past de analogie met de TomTom van de burgemeester. Deze TomTom, is voor een exacte plaatsbepaling – en daar gaat het om - afhankelijk van minstens 3 satellieten. Zijn het er minder, dan blijft de onzekerheid. Zutphen heeft er tot dusver voor gekozen om op slechts één satelliet te navigeren.

Deze plannen worden ingegeven door de angst voor klimaatverandering en het opraken van fossiele brandstoffen. Een en ander heeft altijd als motivering dat ‘de beste wetenschappers het eens zijn’. Wij vermoeden dat de ambtenaar die dit heeft opgeschreven geen lijst tot zijn beschikking heeft met de beste wetenschappers en deze heeft gelegd naast een lijst met andere wetenschappers, en vervolgens kan motiveren waarom die slechter zijn. Dit soort zinnen worden evenwel voortdurend gerecycled en niemand die het waarheidsgehalte ervan checkt. En zelfs *als* een meerderheid van de wetenschappers overtuigd zou zijn van de nefaste menselijke invloed op het klimaat dan zou dat niets zeggen. In de wetenschap wordt iets bepaald door feiten, niet door meerderheden, hier heerst geen democratie. Wij gaan hier dus geen mededelingen doen over de vraag welke groep groter is of kleiner. Feit is dat er een substantiële groep overtuigd is van het bestaan van een klimaatprobleem en een substantiële groep van de afwezigheid daarvan. Feit is ook dat de eerste groep er in geslaagd is zich toegang te verwerven tot het beleid en dat ze gezamenlijk hebben besloten om de andere partij buiten de deur te houden. Aan die trieste gang van zaken komt echter geleidelijk aan een eind.

In de afgelopen 2 jaar is de ‘klimaatscene’ gigantisch veranderd. Een piepkleine opsomming:

- De aarde warmt al tien jaar niet meer op. Het wordt inmiddels door diezelfde ‘beste’ wetenschappers bevestigd
- Er is een Climategate schandaal losgebarsten dat grote twijfel heeft gezaaid aan de integriteit van een belangrijke groep klimaatwetenschappers
- Hierdoor gelooft het publiek steeds minder van de dreiging van een klimaatcatastrofe
- Ook wordt duidelijk dat klimaatverandering eerder iets is om naar uit te zien. Is het huidige klimaat perfect? En: een verdubbeling van het CO₂ gehalte zal een forse vergroening van de aarde tot gevolg hebben, inclusief een forse toename van de voedselproductie. Dat is toch wenselijk. De klimaatalarmisten roepen weliswaar over allerlei gruwelijke gevolgen die de klimaatverandering zal hebben, maar er is nog nooit een behoorlijke afweging gemaakt tussen de voor en de nadelen. Alleen de nadelen krijgen aandacht.
- Duidelijk is geworden dat de ‘klimaatontkenners’ helemaal niet zulke exoten zijn, maar gewone serieuze mensen.³
- Twee recente conferenties over het klimaat, in Kopenhagen en Cancun, zijn mislukt om de simpele reden dat het geloof in de urgentie van de problematiek is verdampt. Een mooie illustratie vormt wat dat betreft de Wereld Economische Conferentie in Davos. Enkele jaren terug was het klimaat hier een *hot* onderwerp, dit jaar begon men te gapen als je er over begon. De media berichten er nauwelijks meer over, en waarom zou je er dan als sjieke bezoeker van dat Economisch Forum nog druk over maken? Begrijpelijk, maar was het dan wel zo’n belangrijk probleem, als het zo makkelijk van de agenda verdwijnt.?

Op energiegebied is inmiddels duidelijk dat er niet zoiets bestaat als een dreigend tekort. Dit is een ontwikkeling van de laatste jaren. Het Internationale Energie Agentschap van de Verenigde Naties geeft aan dat er dankzij recente ontwikkelingen nog voldoende gas is voor de komende 250 jaar. Volgens de grote olieorganisaties zwemmen we in de olie (als ze het tegenovergestelde zouden beweren zouden ze

³ Een hele korte samenvatting van het standpunt van de klimaatsceptici: 1. Ja de aarde is opgewarmd in de afgelopen eeuw, ongeveer een halve graad. 2. Ja de mens stoot veel CO₂ in de atmosfeer door fossiele brandstoffen te verstoffen 3. Ja CO₂ heeft een opwarmend effect op de aarde. Maar.... Er is geen enkele reden om aan te nemen dat dit opwarmingseffect groter wordt, sterker, de wetenschap is het er over eens dat het met iedere extra hoeveelheid CO₂ steeds kleiner wordt. Niemand betwist dat, maar er zouden eventueel onbekende versterkende effecten kunnen zijn zeggen de alarmisten. Dat zou kunnen, maar vooralsnog is daar niets van gebleken, eerder het tegendeel (anders was de aarde in het verleden al in de hens gegaan). Bovendien blijkt nu dat andere fenomenen: oceaanstromingen, de zon, de stand van de aardas misschien wel veel belangrijker zijn. Hier is dus sprake van een wetenschappelijk debat dat vroegtijdig uit het laboratorium is gerukt teneinde een politieke beweging te ondersteunen.

meer geld kunnen verdienen, zij moeten het hebben van schaarste, niet van overvloed). Op de zeebodem ligt een voorraad ‘methaanhydraten’ die evenveel energie bevat als twee tot tien keer de totale hoeveelheid gas olie en kolen bij elkaar. De nucleaire brandstoffen bieden perspectief op duizenden jaren goedkope energie. Er is geen enkele urgentie om over te schakelen op zon- of windenergie.

Keerpunt

Dit besef begint ook door te dringen bij de overheden internationaal. Er zijn inmiddels onderzoeken verschenen uit Denemarken, Spanje en Duitsland, alle drie voorloper op het gebied van zon en windenergie. In geen van die landen is de CO2 uitstoot daardoor omlaag gegaan, in al die landen is een negatief effect op de werkgelegenheid geconstateerd (de werkgelegenheid verdwijnt – met subsidie – naar China) en het is financieel, vooral in Spanje op een miljarden kostende catastrofe uitgelopen. In deze landen probeert men nu af te komen van de subsidies op zon en wind. In het Verenigd Koninkrijk en in Nederland zal dat waarschijnlijk ook gaan gebeuren. Zowel de VVD als de PVV hebben zich uitgesproken voor een stop op de subsidies zonder welke er überhaupt geen molen meer wordt geplaatst. Het CDA neigt die kant ook op. Dit fenomeen wordt extra versterkt door de schaliegasrevolutie waardoor de energieprijzen zo daalt dat daarmee vergeleken de prijs van zon en wind exorbitant hoog wordt. Er is dus alle reden om niet alleen het scenario naar 2047 van BuildDesk te verwerpen, maar ook het referentiescenario.

Theo Richel
De Groene Rekenkamer
www.groenerekenkamer.nl
27 februari 2011

PS dd 1 maart 2011: Deze versie wijkt taalkundig iets af van de versie die is uitgereikt aan de Zutphense raadsleden.